Historisk tidsskrift

Scandinavian University Press

Årgang 105, nr. 2-2026, s. 189–191
ISSN online: 1504-2944
DOI: https://doi.org/10.18261/ht.105.2.9

BOKMELDING

Nik. Brandal

Solidaritet i en ny tid: Arbeiderbevegelsens historie 2000–2025

Res Publica, 2025. 343 s.

Silke Neunsinger
Forskningsledare vid Arbetarrörelsens arkiv och bibliotek / Ekonomisk-historiska institutionen, Uppsala universitet
Docent 2009
silke.neunsinger@arbark.se

Hur skrivs solidaritetens historia i en tid då den nordiska modellen både hyllas som förebild och ifrågasätts som undantag? I *Solidaritet i en ny tid* analyserar Nik. Brandal LO:s utveckling 2000–2025, men boken är i praktiken mer än en organisationshistoria. Den är en samtida analys av den norska modellen och av det fackligt-politiska samarbetet mellan LO och Arbeiderpartiet som dess bärande struktur. Solidariteten fungerar genomgående som modellens normativa legitimitetsprincip – och bokens centrala bidrag ligger i att visa hur denna princip reproduceras under förändrade villkor.

Utgiven i samband med LO:s 125-årsjubileum är studien samtidigt en forskningsbaserad syntes av ett kvartssekel av ekonomisk omvandling, politiska skiften och nya konfliktlinjer i arbetslivet, de flesta av dessa är inte unika för Norge, såsom ökad flexibilitet, ökade otrygga anställningar, ökad mångfald och ifrågasättandet av rättigheter som har vunnits under mer än 100 år såsom strejkrätten. Den övergripande frågan gäller hur solidariteten omformuleras när globalisering, arbetskraftsrörlighet, individualisering och nya anställningsformer sätter press på etablerade institutioner. Svaret är dock att det inte är solidariteten som förändras i grunden, utan snarare att den omtolkas inom ramen för den norska modellens institutionella struktur och att LO konstant letar efter nya strategier för en mobilisering för traditionell facklig verksamhet.

Bokens kärna kan sammanfattas i två sammanlänkade teser. För det första att den norska modellen inte är ett historiskt arv utan en fortgående institutionell konstruktion, där LO, i nära samspel med Arbeiderpartiet och staten, utgör och visar tydligt för Ap att det är en systembärande aktör. För det andra att solidariteten, trots återkommande konflikter, förblir den normativa kärnan i denna konstruktion. Det fackligt-politiska samarbetet framträder som den mekanism genom vilken solidariteten omsätts i lagstiftning, inkomstpolitik och välfärdsreformer.

Copyright © 2026 Artikkelforfatter(e). Denne artikkelen er publisert med åpen tilgang (open access) under vilkårene til Creative Commons CC BY 4.0 lisensen (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

Detta konkretiseras i en rad centrala konflikter. I kampen mot social dumping efter EES-utvidgningen försvarar LO kollektivavtalets täckning av områden, både geografiska och branscher för alla anställda oavsett facklig tillhörighet. Därmed stärks kontrollmekanismer i utsatta branscher. Här prövas modellens förmåga att hantera ökad arbetskraftsrörlighet utan att överge sina grundprinciper. Resultatet blir inte ett brott, utan en förstärkning av existerande institutioner.

I likhet med andra samhällen med en åldrande befolkning är pensioner ett centralt område för facklig politik. Pensionsreformerna och diskussionerna om tjänstepensionens omfattning analyseras som förhandlingar inom den etablerade modellen. Livsinkomstprinciper och knappa budgetar utmanar den traditionella fördelningspolitiken, men lösningarna formas genom kompromisser i det fackligt-politiska samspelet. På liknande sätt behandlas konflikterna kring sjukpenning och arbetslinje. LO försvarar generella trygghetssystem men accepterar samtidigt delar av aktiveringspolitiken, en balansgång som illustrerar modellens anpassningskapacitet snarare än dess upplösning.

I mötet med plattformsekonomin, inte minst genom organiseringen av Foodora-bud och etableringen av kollektivavtal för cykelbuden, ställs solidariteten inför nya former av fragmenterat arbete. Brandal visar hur LO söker översätta kollektivavtalets logik till nya företagsmodeller. Det är en konfliktfylld uppgörelse som drivs fram genom en strejk som LO stödjer. Konflikten löses på traditionellt sätt genom avtal och partsförhandling.

De politiska strejkerna i samband med förändringar i arbetsrätt och arbetsmiljölagstiftning fungerar som gränsmarkörer. De syftar till att påverka den parlamentariska processen snarare än att bryta med den. Strejken blir ett medel för att försvara modellen, inte ett tecken på dess sammanbrott.

Brandal behandlar också #metoo-rörelsen, främst som en prövning av arbetsgivaransvaret. Han visar hur fackföreningarna använde #metoo för att ställa arbetsköpare till svars för sexuella trakasserier och för att tydliggöra att arbetsmiljöansvaret omfattar skydd mot könsbaserad utsatthet. Rörelsen integreras därmed i den etablerade partsmodellen genom förhandlingar och rättsliga processer. Solidariteten utvidgas till att omfatta trygghet och värdighet i arbetet, men inom befintliga institutionella ramar.

Sammanlagt framträder konflikterna inte som tecken på modellens kris, utan som moment i dess fortgående reproduktion. Solidariteten omformuleras, men den destabiliseras inte.

Historiografiskt kan studien placeras i den professionaliserade tradition av nordisk facklig historieskrivning som diskuterades under ett seminarium på Arbetarrörelsens arkiv och bibliotek i Stockholm. Två bidrag som också publicerades i *Arbetarhistoria* 1999, är fortfarande relevanta. Jorunn Bjørgum visade hur norsk facklig historiografi rört sig från jubileumslitteratur mot akademiskt skolad forskning, utan att bryta banden till organisationerna.[1] Örjan Nyström framhöll att uppdragsforskning inte utesluter vetenskaplig autonomi, förutsatt att analytisk prövning upprätthålls.[2]

Solidaritet i en ny tid är ett tydligt exempel på denna nordiska tradition. Studien är empiriskt grundad och behandlar konflikter öppet, men den delar i hög grad organisationens perspektiv. LO och det fackligt-politiska samarbetet framstår som modellens stabiliserande centrum. Kritiken rör sig inom denna struktur snarare än utanför den. Men så finns det också en viss metodologisk vinkling, som inte är uttalat, men som källförteckningen vittnar

1 Bjørgum, J. (1999). Från journalistik till vetenskap – fackföreningsrörelsens historieskrivning i Norge. *Arbetarhistoria,* (90–91), 31–40.

2 Nyström, Ö. (1999). En alltmer jämlik dialog – forskare skriver om facket. *Arbetarhistoria,* (90–91), 3–12.

om. Det är i första hand källor från LO som Brandal använder, motsvarande källor från Ap verkar inte ha använts. Det finns också en lista över intervjupersoner, men intervjuerna diskuteras inte. Det säger något om hur vi som forskare ser på att skriva historia för en bredare publik, referenserna hamnar i ett appendix, metod och teori diskuteras knappast, även om Brandal använder sig av E.P. Thompson för att motivera sitt val av undersökningsobjekt, nämligen LO och Ap. Både metod och den tydliga avgränsningen mot det fackligt politiska samarbetet hade kunnat diskuterats mera utförligt, om inte annat i ett appendix. För hur vi än ser på det är den här typen av historiker också oerhört värdefulla för forskningen, det är där vi får den nödvändiga empiriska basen, det är där vi får kronologin ifrån och det är därför vi behöver veta hur empirin har valts, ordnats och analyserats. För inte ens en 25-års historik kan göra allt.

Det är också organisationerna och ledarna som är i fokus för studien, rösterna från förbundens medlemmar är för det mesta frånvarande i berättelsen. Med Jan och Aleida Assmanns begrepp kan boken förstås som ett bidrag till LO:s kulturella minne.[3] Solidariteten kodifieras som nationell och institutionell grundprincip. Konflikter, från pensionsstrider till Foodoraavtalet och politiska strejker, integreras i en berättelse om modellens anpassningsförmåga. Det kommunikativa minnet, medlemmars vardagliga erfarenheter av osäkra anställningar, sjukdom eller utsatthet, ges mindre utrymme. Analysen fokuserar på institutioner och ledningsnivå. Därigenom stabiliseras bilden av modellen som sammanhållande struktur även när den utmanas.

Solidaritet i en ny tid är en övertygande och empiriskt rik analys av den norska modellens utveckling mellan 2000 och 2025. Genom konkreta konflikter visar Brandal hur solidariteten mobiliseras och omtolkas i förändringens tid.

Men boken är i första hand en studie av institutionell reproduktion. Solidariteten framträder mindre som ett öppet och potentiellt omvälvande begrepp och mer som modellens legitimerande kärna. Det fackligt-politiska samarbetet mellan LO och Arbeiderpartiet utgör den struktur inom vilken konflikter absorberas och stabiliseras. Det är ett viktigt budskap till förbundens medlemmar. Min förhoppning är att det har eller kommer att utvecklas ett studiematerial för förbundens medlemmar om boken, så att dess viktiga innehåll får bäring inom organisationerna och att det kan användas för att rita upp framtidsscenarion.

Brandal visar hur modellen överlever genom att integrera nya konfliktlinjer. Här ligger verkets styrka – och dess begränsning. Frågan om vad som skulle ske om dess grundläggande institutionella premisser sattes under mer radikal press lämnas däremot öppen. Därmed pekar studien framåt: solidaritetens historia kan också skrivas som historien om dess möjliga brytpunkter.

3 Assmann, J. (1992). *Das kulturelle Gedächtnis: Schrift, Erinnerung und politische Identität in frühen Hochkulturen*. C.H. Beck.